

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

45

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-64-8

BRNO 2004

3001-

9395458

PŘEHLED VÝZKUMŮ 45

- Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz
- Odpovědný redaktor: doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
- Redakce a příprava pro tisk: Ing. Petr Škrdla, PhD., Mgr. Balázs Komoróczy, PhDr. Lubomír Šebela, CSc.,
PhDr. Rudolf Procházka, CSc., PhDr. Jiří Doležel, Dana Gregorová, Alice Del
Maschio
- Na titulním listě: Jeskyně Švédův stůl. Foto Jiří A. Svoboda
- Tisk: Bekros
- Náklad: 400 ks

© 2004 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

OLOMOUC (okr. Olomouc)

Polská ulice. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Z důvodu rekonstrukce komunikace a výměny inženýrských sítí proběhl v průběhu měsíců května až července v roce 2002 na ulici Polská v Olomouci záchranný archeologický výzkum formou dohledu. Výzkum realizovalo Archeologické centrum Vlastivědného muzea v Olomouci (od 1.1.2003 Archeologické centrum Olomouc, příspěvková organizace) na podnět investora, kterým bylo statutární město Olomouc. Při vyústění ulice Domovina na ulici Polskou byla při pokládce nové kanalizační sítě zničena část starší cihlové stoky. Tato část bývalé kanalizační soustavy byla dochována v dobrém stavu i s neporušenou klenbou, a to v délce cca 30 metrů. Zdivo s klenbou a dnem bylo postaveno z pálených cihel a vyzděno na maltu. Při výstavbě byl zkoumaný úsek cihlové stoky zbořen, neboť ležel v trase nově budované kanalizace. Druhá část staré kanalizační sítě leží také na Polské ulici, ale o něco jižněji od předcházející, a pak zatáčí směrem k obytné zástavbě.

Při stavebních pracích na vozovce byl odhalen jednoobloukový kamenný most, jenž měl vnější strany lícovány. Most byl postaven zároveň s přestavbou Olomouce v mohutnou barokní pevnost. Mostní oblouk byl dosud částečně zachován, proto mohly stavební práce na vozovce pokračovat až po statickém zabezpečení mostu. Dnes je celý most skryt a zachován pod dnešní úrovní vozovky. Od mostu dále po Polské ulici, směrem k železničnímu přejezdu, odkryli dělníci při výkopových pracích kamennou zeď. Zeď byla vystavena z lomového kamene na maltu. Orientace zdi severojižním směrem naznačuje její souvislost s blízkým mostem. Zeď byla patrně postavena jako zpevnění koryta vodního toku poblíž mostu, který protékal po západním okraji Rudolfových sadů (dnes Smetanovy sady). Nalezené části cihlové kanalizace mohly být zbudovány až po zrušení olomoucké pevnosti roku 1886. Avšak bourání olomouckých hradeb začalo již o deset let dříve, a roku 1876 byla zbourána Hradská brána (Nešpor 1998, 253). Do té doby na zkoumané lokalitě panovala stavební uzávěra, kdy se zde nemohlo stavět. Už při stavbě olomoucké pevnosti v 18. století byly v místě dnešní Polské a Rooseveltovy ulice zbourány osady Novosady a Český Povel, proto zde žádná starší kanalizace nebyla potřebná. Starší obecní kanalizace v Olomouci, která odváděla odpadní vodu z Horního náměstí, vedla pod dnešní ulicí 28. října a Slovenskou ulicí ven z města do Mlýnského náhonu. Existovaly ovšem také soukromé stoky, jež odváděly odpadní vodu z jednotlivých domů, ale i ony vedly stejným směrem jako obecní kanalizace (Leitmetzerova kronika, 66-67). V průběhu 19. století se v Olomouci kanalizační síť rozrostla a byla modernizována. Stoky vedoucí ulicemi byly zaklenuty, staré kanály pod domy rušeny anebo připojeny na pouliční stoky. Tyto stoky vyúsťovaly ven z města do Mlýnského náhonu, nebo do ramen Moravy. Nová kanalizační síť se začala budovat v Olomouci v letech 1900 až 1910 podle projektu stavebního rady Salbacha, s hlavním sběračem pod Novým (Kadlecovým, Sladovým) mlýnem, kde vyúsťovala do Mlýnského náhonu (Nešpor 1998, 261). Tato nová kanalizace byla společná pro dešťovou a splaškovou vodu (Derrich 1925-26, 118) a nečištěná vypouštěna do Moravy. První čistička odpadních vod byla v Olomouci postavena až roku 1967

(Broncová 2002, 187). Kanalizační síť z let 1900 až 1910 byla postavena z betonových rour, neboť staré zděné stoky pro velkou propustnost nevyhovovaly již tehdy hygienickým podmínkám. Je zde také méně pravděpodobná možnost, že prozkoumané zděné kanály byly součástí pevnostního systému a mohly sloužit jako minérské či naslouchací chodby. Jednu z těchto chodeb se náhodou podařilo objevit při výkopu kanalizačního sběrače v roce 1940 na třídě Spojenců. Chodba pokračovala ještě dále 40 metrů do Čechových sadů, kde končila dvojitým větvením (Michna 1997, 28, 31). Popisovaná lokalita na Polské ulici je však vzdálená od počátku bastionového opevnění dosti více než uvedených 40 metrů a jemná výplň černé barvy v nalezených kanálech spíše naznačuje jejich funkci v kanalizačním systému Olomouce. Odkrytý kamenný most a poblíž nalezená kamenná zeď byly s velkou pravděpodobností postaveny současně, zároveň s budováním olomoucké pevnosti.

Literatura

- Broncová D. (ed.), 2002: Historie kanalizací, dějiny odvádění a čištění odpadních vod v Českých zemích, Praha.
- Derrich J., 1925-1926: Pouliční kanalizace ve Velké Olomouci, In: Vlastivědný sborník pro mládež župy olomoucké, ročník 4, s. 118-121.
- Leitmetzerova kronika: Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778-1829, přeložil Pucek J., Olomouc 2001.
- Michna P., 1997: Bastionová pevnost Olomouc, od opevnění města k tereziánské pevnosti, Olomouc.
- Nešpor V., 1998: Dějiny města Olomouce, druhé vydání, reprint původního vydání z roku 1936, Olomouc, 1998.

Pražská ulice. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum při stavbě horkovzdušného vedení v městské části Olomouc-Šibeník byl prováděn formou dohledu. Pouze při zjištění archeologické situace byl zahájen záchranný archeologický výzkum, což se stalo 16.9.2002, kdy byl ve výkopu pro horkovzdušné vedení nalezen novověký objekt, který obsahoval kosterní ostatky koně i s jednou podkovou. Nalezený objekt byl zkoumán pouze na profilu a měl mísovité řez. Objekt byl ovzorkován a část kostry koně byla vyjmuta.

Výstaviště Flora. Novověk. Kulturní vrstva. Záchranný výzkum.

Dne 4.7. 2003 byl nahlášen Policií České republiky nález rozházených lidských kostí v areálu výstaviště Flora. Na výstavišti probíhaly sanační práce na pilířích nadchodu, který spojuje park Smetanův s parkem Čechovým. Před zahájením výzkumu byly vyhloubeny sondy u pilířů, které podírají šnekové schodiště v areálu výstaviště, vedle pavilonu A. V sondách byla nalezena vrstva antropogenního původu (navázka nebo planýrka), která obsahovala novověkou keramiku a části lidských ostatků. Tyto ostatky byly patrně druhotně přemístěny do novověké vrstvy po zrušení blízkého hřbitova (Bláha – Kolář – Spáčil – Tichák 2001, 13-14). Výzkum se omezil na sběr nalezeného keramického materiálu a fotodokumentaci zjištěné situace. Nalezené lidské ostatky byly převezeny státní

policii k pietnímu pohřbení na městský hřbitov v Olomouci-Neředíně.

Jakub Vrána, AC Olomouc

Literatura

Bláha J. – Kolář B. – Spáčil V. – Tichák M., 2001: Olomoucké hřbitovy a kolumbária, Olomouc.

Resumé

Olomouc (Bez. Olomouc), Polská Str. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Olomouc (Bez. Olomouc), Pražská Str. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Olomouc (Bez. Olomouc), Messegelände Flora. Neuzeit. Kulturschicht. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (okr. Olomouc)

„Šibeník“. Novověk. Minérská chodba. Záchranný výzkum.

V listopadu 2002 proběhl v rámci dohledů na stavbě horokvodu v areálu novověkého fortu Šibeník záchranný archeologický výzkum. Výkop prolal ve vzdálenosti asi 30 m od pevnůstky vyzděnou minérskou či naslouchací chodbu. Chodba byla vystavěna z cihel a zvnějšku zaizolována jílem. Vnitřní světlost chodby činí 1,03 m, šířka chodby je pak 0,7-0,8 m. Toto ženírní dílo pochází pravděpodobně z období výstavby opevnění z let 1836-1846. Identifikace lokality v mapě ZM 1:10000, list 24-22-19, v souřadnicích 264 mm od Z s. č. a 302 mm od J s. č.

„Velkomoravská ulice“. Středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Na lokalitě byla doložena existence středověkých a novověkých objektů (viz také v kap. Doba železná)

Marek Kalábek, AC Olomouc

Resumé

Olomouc (Bez. Olomouc), Šibeník. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Olomouc (Bez. Olomouc), Velkomoravská Straße. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (okr. Olomouc)

Ulice 8. května č.o.25, čp.504, parc. č. 88, (původně Slovenská ulice č. o. 4, čp. 507, parc. č. 85/2).

Absolutní souřadnice: X = -547193.0468, Y = -1121248.7501; X = -547185.7864; Y = -1121248.7501; X = -547186.1815, Y = -1121259.1715; X = -547193.1456, Y = -1121259.3197

Mladohradištní období, vrcholný středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum. Uložení: NPÚ – územní odborné pracoviště v Olomouci.

Záchranný výzkum probíhal ve dnech 23.6. až 1.8.2003 v interiéru dvorní přístavby uvedeného domu, jejíž plocha však původně byla součástí pozemku sousedního domu č. o. 4 ve Slovenské ulici. Odkryv byl vyvolán záměrem stavebníka zřídit zde bazén se saunou a vzhledem k této okolnosti byl jak plošně, tak i výškopisně limitován požadavky tohoto stavebního projektu. Lokalita se nachází v historickém jádru Olomouce, poblíž kostela sv. Mořice. 40 m od ní směrem severním byl v 70. letech minulého století zbudován OD Prior, při jehož výstavbě došlo v rámci archeologického průzkumu v r. 1973 a 1978-9 k objevu bohatých dokladů pravěkého, raně středověkého a zejména pozdějšího osídlení (přehledně viz Bláha 1975). Opominout konečně nelze ani fakt, že 25,5 m na západ od naší lokality objevil J.Wankel při výkopových pracích spojených s budováním hotelu Národní dům na sklonku 19. stol. své údajně „kolové stavby“ (Wankel 1887) – a to opět spolu s relativně četnými artefakty, především z období raného a vrcholného středověku.

Novodobá podlaha nepodsklepeného přístavku (zřejmě z konce 19. či počátku 20. stol.) se stejně jako úroveň sousedního dvora výškopisně nacházela na niveletě 216,70 m n. m. Ještě v průběhu měsíce dubna r. 2003 došlo za příslušného dozoru k odstranění recentního násypu a na úrovni 216,00 m n. m. se objevily jak intaktní středověké kulturní vrstvy, tak obrysy do nich zahloubených mladších objektů. Ač byla se zástupcem investora učiněna dohoda, že další zemní práce proběhnou již výhradně formou archeologického výzkumu, ten nechal bez ohlášení vykopat při obvodových zdech interiéru čtyři „statické“ sondy. Přitom byly, byť na malé ploše, zbytečně poničeny nálezové situace – mj. byly i rozříšeny celé nádoby z výplně odpadní jámy z přelomu 16. a 17.stol. (k tomu níže – viz k. 166).

Po této – žel ještě nikoliv poslední – disharmonii se zástupcem investora bylo možno přikročit k výzkumu na ploše 7,5 x 4,0 m, jejíž delší osa směřovala k severu. Tato výměra však, jak se ukázalo, byla na každé straně obdélníka o jeden metr menší než předpokládaný rozměr projektovaného bazénu. Dle dodatečného požadavku odborníka na statiku bylo totiž nutno, aby výzkum respektoval metrový blok hlíny sestávající z kulturních vrstev, který stabilizoval nedostatečně a ledabyly založené obvodové zdívo celé recentní přístavby. Pro úplnost ještě uvedme, že podle předložené projektové dokumentace neměly být stavbou dotčeny eventuální nálezové situace pod kótou 214.60 m n. m; tato úroveň tedy představovala nejnižší možné nívó zasažené odkryvem ve stávající etapě výzkumu.

Na takto dále limitované ploše a po uvedeném stanovení maximálního možného rozsahu archeologických prací z hlediska výškopisného byl vyměřen hlavní severojižní kontrolní blok a byla vytyčena příčná východozápadní osa výzkumu. Celá lokalita byla tak rozdělena na čtyři kvadranty označené dle světových stran a umožňující jednoduchou polohopisnou orientaci, kterou budeme aplikovat i v případě této zprávy.

V JZ kvadrantu popsané plochy byl v první řadě zkoumán zahloubený recentní objekt, který se projevoval jako nepatrná úseč do kruhu zformované cihlové podezdívky (k. 901) na samém jeho V okraji. Uvnitř této konstrukce pojené rozrušenou sypkou maltou byla zjištěna propálená mazanice dna tohoto zařízení (k. 121), které je možno označit jako pec. Na zmíněné mazanici navíc spočívala tenká vrstva uhlíků promíslených